

3

સુભાષિતાનિ

પૃથિવ્યાં ત્રીણિ રત્નાનિ જલમન્નં સુભાષિતમ્ ।
 મૂઢૈઃ પાષાણખણ્ડેષુ રત્નસંજ્ઞા વિધીયતે ॥ ૧ ॥
 અયં નિજઃ પરો વેતિ ગણના લઘુચેતસામ્ ।
 ઉદારચરિતાનાં તુ વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્ ॥ ૨ ॥
 નમન્તિ ફલિનો વૃક્ષાઃ નમન્તિ ગુણિનો જનાઃ ।
 શુષ્કવૃક્ષાશ્ચ મૂર્ખાશ્ચ ન નમન્તિ કદાચન ॥ ૩ ॥
 ઉદ્યમઃ સાહસં ધૈર્યં બુદ્ધિઃ શક્તિઃ પરાક્રમઃ ।
 ષડેતે યત્ર વર્તન્તે તત્ર દેવઃ સહાયકૃત્ ॥ ૪ ॥
 ઉદ્યમેન હિ સિધ્યન્તિ કાર્યાણિ ન મનોરથૈઃ ।
 ન હિ સુપ્તસ્ય સિંહસ્ય પ્રવિશન્તિ મુખે મૃગાઃ ॥ ૫ ॥
 દૃષ્ટિપૂતં ન્યસેત્ પાદં વસ્ત્રપૂતં પિબેજ્જલમ્ ।
 શાસ્ત્રપૂતાં વદેત્ વાણીં મનઃપૂતં સમાચરેત્ ॥ ૬ ॥

ટિપ્પણી

પાષાણઃ પથ્થર ખણ્ડેષુ ટુકડાઓમાં મૂઢૈઃ મૂર્ખાઓ વડે વિધીયતે મનાય છે, સમજાય છે પરઃ પારકો
 લઘુચેતસામ્ સંકુચિત મનવાળાઓની ઉદારચરિતાનામ્ ઉદાર ચરિત્રવાળાઓની શુષ્કવૃક્ષાઃ સૂકાં વૃક્ષો
 કદાચન ક્યારેય ઉદ્યમેન પરિશ્રમથી સિધ્યન્તિ સિદ્ધ થાય છે દૃષ્ટિપૂતમ્ આંખ વડે જોવાયેલ
 ન્યસેત્ મૂકવું જોઈએ પાદમ્ પગલું સમાચરેત્ આચરણ કરવું જોઈએ.

પરો વેતિ - પરઃ વા ઇતિ
 શુષ્કવૃક્ષાશ્ચ - શુષ્કવૃક્ષાઃ ચ
 મૂર્ખાશ્ચ - મૂર્ખાઃ ચ
 પિબેજ્જલમ્ - પિબેત્ જલમ્

स्वाध्यायः

1. नीयेना शब्दो शुद्ध उच्यार साथे भोटेथी भोळो :

जलमन्नम्, पाषाणखण्डेषु, रत्नसंज्ञा, शुष्कवृक्षाश्च, षडेते वर्तन्ते, सिध्यन्ति, दृष्टिपूतम्, पिबेज्जलम्, शास्त्रपूताम्

2. पाठपूर्ति करो :

- (1) पृथिव्यां ।
..... विधीयते ॥
- (2) उद्यमः ।
..... सहायकृत् ॥
- (3) दृष्टिपूतं ।
..... समाचरेत् ॥

3. सुभाषितोना आधारे नीयेनी भाली जग्या पूरो :

- (1) नमन्ति _____ वृक्षाः ।
- (2) सुप्तस्य सिंहस्य मुखे _____ न प्रविशन्ति ।
- (3) दृष्टिपूतं _____ पादम् ।
- (4) शास्त्रपूतां _____ वाणीम् ।
- (5) उद्यमेन हि _____ कार्याणि ।

4. कौंसमां आपेल शब्दो वरे उदाहरणमां भताव्या प्रभाषे वाक्यो भनावो अने भोळो :

(वसुधैव, राज्यमेव, ग्राम एव, राष्ट्रमेव)

उदाहरण : वसुधैव कुटुम्बकम् ।

_____ कुटुम्बकम् ।

_____ कुटुम्बकम् ।

_____ कुटुम्बकम् ।

5. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાક્ય બનાવીને બોલો અને લખો :

(ધર્મઃ, સફલતા, વિજયઃ પરિશ્રમઃ, રમન્તે દેવતાઃ, નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે, ક્રોધઃ, વિનાશઃ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, સદ્ધ્ઃ, શાન્તિ ।)

ઉદાહરણ : યત્ર પરિશ્રમઃ તત્ર સફલતા ।

યત્ર _____ તત્ર _____ ।

યત્ર _____ તત્ર _____ ।

યત્ર _____ તત્ર _____ ।

યત્ર _____ તત્ર _____ ।

યત્ર _____ તત્ર _____ ।

6. ઉદાહરણમાં બતાવ્યા પ્રમાણે રૂપો બનાવો.

ઉદાહરણ : સિંહઃ સિંહસ્ય

વાનરઃ _____

પર્વતઃ _____

શઙ્કરઃ _____

મૂષકઃ _____

ગજઃ _____

શુકઃ _____

પુત્રઃ _____

તારકઃ _____

કપોતઃ _____

મયૂરઃ _____

7. નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિધાન પસંદ કરી પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

(1) કે કદાચન ન નમન્તિ ?

(અ) ગુણિનો જનાઃ કદાચન ન નમન્તિ

(બ) ફલિનો વૃક્ષાઃ કદાચન ન નમન્તિ ।

(ક) મૂર્ખાઃ કદાચન ન નમન્તિ ।

(2) કેન કાર્યાણિ સિધ્યન્તિ ?

(અ) ઉદ્યમેન કાર્યાણિ સિધ્યન્તિ ।

(બ) ભાગ્યેન કાર્યાણિ સિધ્યન્તિ ।

(ક) મનોરથૈઃ કાર્યાણિ સિધ્યન્તિ ।

(3) कीदृशं जलम् पिबेत् ?

(अ) दृष्टिपूतं जलम् पिबेत्।

(ब) वस्त्रपूतं जलम् पिबेत्।

(क) मनःपूतं जलम् पिबेत्।

8. उदाहरणमां अताव्या प्रमाणे क्रियापद परिवर्तन करो :

उदाहरण : पा (पिब्) - पिबेत्

चर् - _____

लिख् - _____

पठ् - _____

दृश् (पश्य्) - _____

वद् - _____

9. उदाहरणमां अताव्या प्रमाणे क्रियापदमां परिवर्तन करो :

(अ) उदाहरण : नम् - नमन्ति

खाद् - _____

लिख् - _____

पत् - _____

क्रीड् - _____

पठ् - _____

गम् (गच्छ्) - _____

दृश् (पश्य्) - _____

धाव् - _____

पा (पिब्) - _____

वद् - _____

(ब) उदाहरण : वृक्षः - वृक्षाः

मयूरः _____

देवः _____

मूर्खः _____

मृगः _____

दन्तः _____

पर्वतः _____

पुरुषः _____

तारकः _____

પ્રવૃત્તિ :

- પાઠમાં આપેલ સુભાષિતોનું શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે પઠન તથા ગાન કરો.
- તમારા શિક્ષક બોલે તે પદો સાંભળીને લખો.
- પાઠમાં આપેલાં સુભાષિતોના અર્થ સાથે બંધબેસતી કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો કે સુભાષિતો તમારા વિસ્તારમાં બોલાતાં હોય તે એકત્રિત કરો અને લખો. જેમ કે, પરિશ્રમ પરથી ‘પરિશ્રમ એ જ પારસમણિ.’
- પુસ્તકાલયની મુલાકાત લઈ ‘સુભાષિતરત્નાવલી’ કે સુભાષિતને લગતાં અન્ય પુસ્તકોમાંથી કોઈ પણ પાંચ સુભાષિત શોધીને લખો.
- તમે શોધેલાં સુભાષિતોને શાળાની દીવાલો પર અને શાળાના મેદાનમાં જૂથમાં વહેંચાઈને લખો.
- તમારા ગામ/શહેરમાં જાહેર સ્થળો ઉપર, મંદિરમાં તેમજ કેટલીક દીવાલો ઉપર સારા વિચારો લખાયેલા જોવા મળતા હશે, તેનો સંગ્રહ કરો.

